

УДК 514.18

ГЕОМЕТРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ Ω -ПОВЕРХОНЬ В ЗАДАЧАХ ОПТИМІЗАЦІЙНОГО ПОКРИТТЯ

Соболь О. М., д.т.н.

Національний університет цивільного захисту України,

Тел. (068) 962-81-39

Анотація – в роботі розглянуто спосіб побудови ω -поверхонь в задачах оптимізаційного покриття заданих областей геометричними об'єктами зі змінними метричними характеристиками. Дослідження властивостей ω -поверхонь дозволило здійснити формалізацію обмежень даного класу задач.

Ключові слова: ω -поверхня, оптимізаційне покриття.

Постановка проблеми. На теперішній час актуальною науково-прикладною проблемою є розробка нових методів обробки та оптимізаційного перетворення складної геометричної інформації для її подальшого ефективного використання. Це обумовлено тим, що із перетворенням геометричної інформації пов'язані задачі з різних галузей діяльності людини, які мають важливе теоретичне та практичне значення. Одним із перспективних напрямків досліджень в рамках зазначеної проблеми є розробка моделей та методів розв'язання задач оптимального покриття заданих областей геометричними об'єктами зі змінними метричними характеристиками. Основним обмеженням даного класу задач є умова повного покриття заданої області, при цьому необхідно, щоб площі взаємного перетину об'єктів покриття, а також об'єктів покриття та доповнення заданої області до відповідного простору, були мінімальними. Ускладнює розв'язання даних задач те, що форма і розміри геометричних об'єктів покриття залежать від характеристик заданої області та визначаються з урахуванням місць розміщення початків локальних систем координат об'єктів покриття.

На теперішній час для формалізації обмежень в задачах оптимального покриття використовується клас ω -функцій, введений професором С. В. Яковлевим. Разом з тим, при застосуванні об'єктів покриття зі змінними метричними характеристиками аналітичне подання ω -функцій є надмірно громіздким, що практично унеможлиблює одержання аналітичного розв'язку відповідних задач. У зв'язку з цим, іс-

нує необхідність в дослідженні геометричних властивостей даного класу функцій в задачах оптимізаційного покриття заданих областей об'єктами зі змінними метричними характеристиками.

Аналіз останніх досліджень. Основні властивості класу ω -функцій покриття наведені у роботі [1]. Постановка задачі оптимізаційного покриття заданих областей геометричними об'єктами зі змінними метричними характеристиками, на прикладі задачі раціонального розміщення оперативних підрозділів для захисту рухомого складу та об'єктів залізничного транспорту, наведена у роботі [2]. Модель оптимізаційного покриття заданих областей геометричними об'єктами зі змінними метричними характеристиками та дослідження її особливості наведено в роботах [3-4].

Формулювання цілей статті (постановка задачі). В даній роботі необхідно дослідити геометричні властивості ω -функцій в задачах оптимізаційного покриття заданих областей геометричними об'єктами зі змінними метричними характеристиками та розробити спосіб побудови ω -поверхонь з метою формалізації обмежень даного класу задач.

Основна частина. Постановка задачі оптимізаційного покриття заданих областей геометричними об'єктами зі змінними метричними характеристиками має наступний вигляд.

Нехай задано область покриття S_0 , що являє собою, в загальному випадку, неопуклий багатозв'язний багатокутник у двовимірному просторі. Даній області належать області заборони (на розміщення початків локальних систем координат об'єктів покриття) S_0^v , $v=1,2,\dots,N_v$, - компоненти зв'язності, що являють собою неопуклі багатокутники.

Необхідно покрити область S_0 мінімальною кількістю геометричних об'єктів S_i , $i=1,2,\dots,N$ (опуклі та неопуклі однозв'язні багатокутники, кола), зі змінними метричними характеристиками таким чином, щоб виконувалися наступні обмеження:

- покриття всієї заданої області S_0

$$S_0 \cap \left(\bigcup_{i=1}^N S_i \right) = S_0; \quad (1)$$

- мінімум площі взаємного перетину геометричних об'єктів S_i

$$S_i \cap S_j \rightarrow \min; \quad i=1,2,\dots,N; \quad j=i+1,\dots,N; \quad (2)$$

- мінімум площі перетину об'єктів S_i з областями заборони S_0^v

$$S_i \cap S_0^v \rightarrow \min; \quad i=1,2,\dots,N; \quad v=1,2,\dots,N_v; \quad (3)$$

- належність об'єктів S_i області S_0

$$cS_0 \cap S_i \rightarrow \min ; i = 1, 2, \dots, N ; cS_0 \cup S_0 = R^2 ; \quad (4)$$

- спеціальні умови, що формують об'єкти покриття

$$p_i \in F_i(S_0) ; i = 1, 2, \dots, N ; \quad (5)$$

де $F_i(S_0)$ - множина форм і розмірів i -го об'єкта покриття.

Як було зазначено вище, для формалізації обмежень (1)÷(4) використовується клас ω -функцій. Для розробки моделі та обґрунтованого метода розв'язання задачі оптимізаційного покриття заданих областей геометричними об'єктами зі змінними метричними характеристиками необхідно зрозуміти, що являють собою умови оптимального покриття з геометричної точки зору, особливо за умови складності аналітичного подання ω -функцій для зазначених об'єктів покриття. У зв'язку з цим, розглянемо наступні твердження та визначення.

Твердження.1. ω -функція $\omega_\Omega(p_1; \dots; p_N; x_1, y_1; \dots; x_N, y_N) = 0$, в загальному випадку, утворює ω -гіперповерхню у просторі

$R^{2N+1+2\sum_{i=1}^N n_i}$, де n_i - кількість вершин i -го багатокутника покриття; p_i - координати вершин i -го об'єкта покриття; (x_i, y_i) - координати початку локальної системи координат i -го об'єкта покриття в глобальній системі координат; $i = 1, 2, \dots, N$.

Аналогічні твердження можна зробити для кіл, а також для кіл і багатокутників.

Приклад. Розглянемо ω -функцію для двох прямокутників $S_1(a_1, b_1)$ та $S_2(a_2, b_2)$: $\omega_\Omega(a_1, b_1; a_2, b_2; x_1, y_1; x_2, y_2) = 0$. В даному випадку ω -функція утворює гіперповерхню у просторі R^9 (розмірність простору відповідає кількості параметрів ω -функції).

Властивість 1. Розглянемо ω -функцію для двох геометричних об'єктів S_1 та S_2 $\omega_\Omega(p_1; p_2; x_1, y_1; x_2, y_2) = 0$. При фіксації координат вершин обох об'єктів відносно їх локальних систем координат та початку локальної системи координат об'єкта S_1 можна отримати тривимірну проекцію ω -гіперповерхні $\omega_\Omega(p_2) = \omega_\Omega(x_2, y_2)$.

Визначення 1. Множину точок, координати яких задовольняють рівнянню $\omega_\Omega(p_2) = \omega_\Omega(x_2, y_2)$ назовемо ω -поверхнею.

В даній роботі запропоновано спосіб комп'ютерного моделювання ω -поверхонь. Для цього розглянемо побудову даних поверхонь

на прикладі взаємодії двох прямокутників S_1 та S_2 зі змінними метричними характеристиками.

Зазначений спосіб полягає в тому, що координати вершин обох прямокутників фіксуються у визначений момент часу, при цьому також фіксується положення локальної системи координат прямокутника S_1 . В подальшому здійснюється комп'ютерне моделювання ω -поверхні, яку отримують у дискретному вигляді шляхом обчислення значень ω -функції при кожній зміні положення прямокутника S_2 . Надалі відбувається зміна параметрів прямокутника S_2 та відбувається побудова наступної ω -поверхні. Таким чином, реалізація запропонованого способу дозволить отримати набір ω -поверхонь, що можуть у подальшому бути використані для представлення обмежень та оптимізації цільової функції в задачі покриття заданої області геометричними об'єктами зі змінними метричними характеристиками.

Для побудови ω -поверхонь було розроблене алгоритмічне та програмне забезпечення. Розглянемо побудову ω -поверхні при трансляції прямокутника S_2 відносно прямокутника S_1 . Нехай дані прямокутники мають наступні параметри: $a_1 = 7$; $b_1 = 3$; $a_2 = 5$; $b_2 = 2$. Тоді ω -поверхня буде мати вигляд, що наведений на рис. 1.

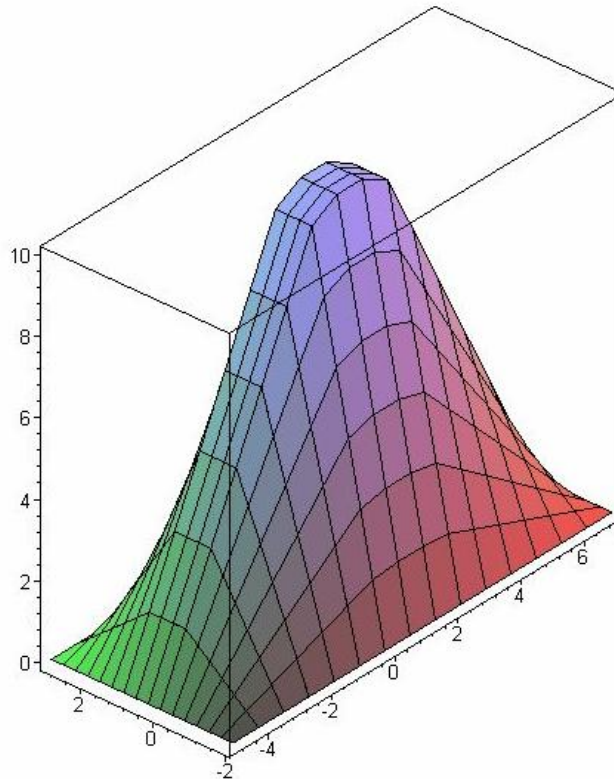

Рис. 1. ω -поверхня для двох прямокутників

Зафіксуємо параметри прямокутника S_1 , при цьому розміри прямокутника S_2 будуть змінюватись. Це призведе до перетворень ω -поверхні, що наведені на рис. 2 – 5.

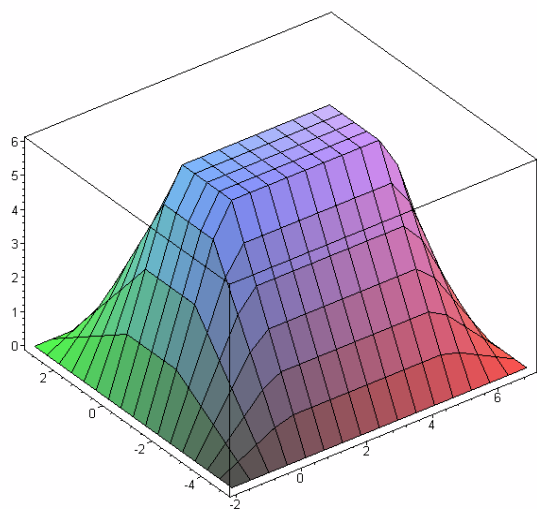

Рис. 2. ω -поверхня
($a_2 = 2, b_2 = 5$)

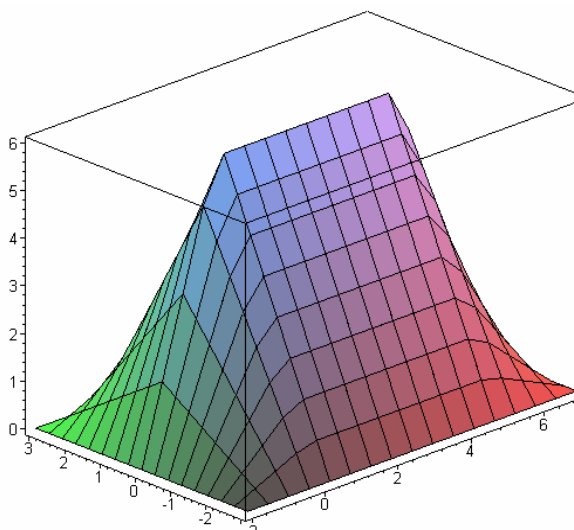

Рис. 3. ω -поверхня
($a_2 = 2, b_2 = 3$)

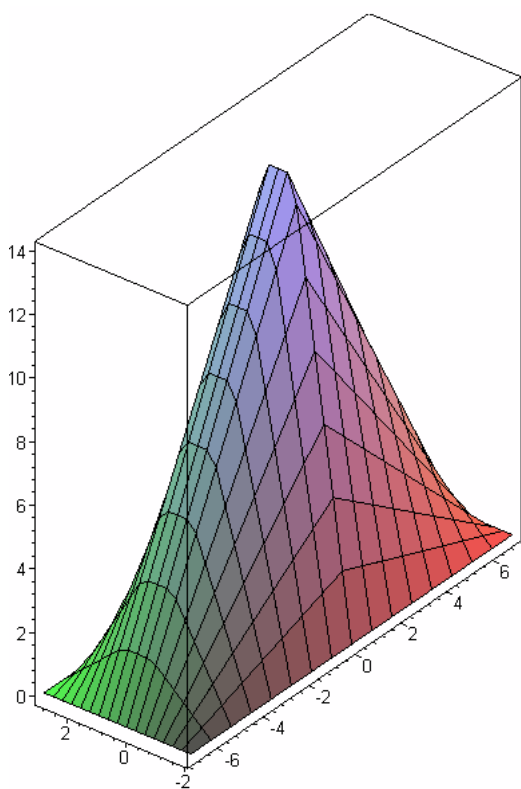

Рис. 4. ω -поверхня
($a_2 = 7, b_2 = 2$)

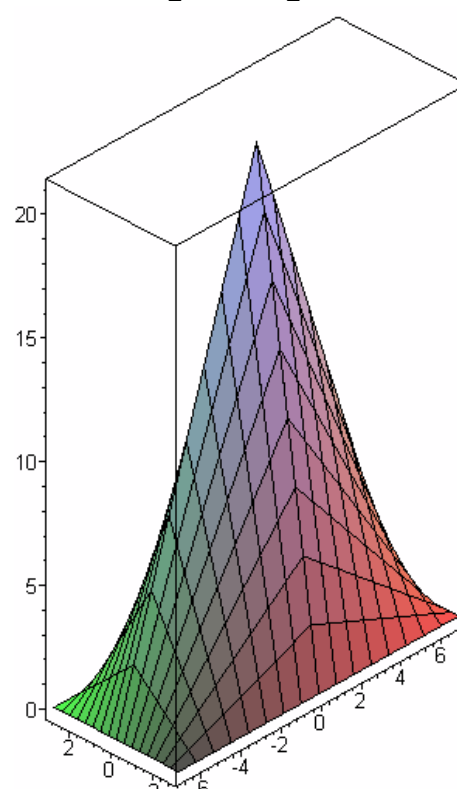

Рис. 5. ω -поверхня
($a_2 = 7, b_2 = 3$)

Дослідження ω -поверхонь дозволило сформулювати твердження та виявити основні їх властивості.

Твердження 2. Контур, що може бути отриманий шляхом перетину ω -поверхні для об'єктів S_1 та S_2 з площиною xOy , являє собою 0-рівень Ф-функції [1] для зазначених об'єктів.

Твердження 3. ω -поверхня для геометричних об'єктів S_1 та S_2 зі змінними метричними характеристиками являє собою об'єднання фрагментів поверхонь, що можуть бути отримані під час кожної зміни координат вершин (радіусів) відповідних об'єктів (приклад: для прямокутників S_1 та S_2 ω -поверхня являє собою об'єднання фрагментів поверхонь, що наведені на рис. 1 – 5).

Виходячи з твердження 3, можна сформулювати наступну властивість.

Властивість 2. ω -поверхня для геометричних об'єктів S_1 та S_2 зі змінними метричними характеристиками, в загальному випадку, є незв'язною.

Висновки. В даній роботі розроблено спосіб комп'ютерного моделювання ω -поверхонь в задачах оптимізаційного покриття геометричних об'єктів. Використання даного класу поверхонь є доцільним у зв'язку із складністю аналітичного подання ω -функцій для геометричних об'єктів зі змінними метричними характеристиками. Досліджені геометричні властивості ω -поверхонь дозволили формалізувати обмеження та розробити ефективний та обґрунтований метод розв'язання задачі оптимізаційного покриття заданих областей геометричними об'єктами зі змінними метричними характеристиками.

Література

1. Стоян Ю.Г. Математические модели и оптимизационные методы геометрического проектирования / Ю.Г. Стоян, С.В. Яковлев. – К.: Наукова думка, 1986. – 268 с.
2. Комяк В.М. Постановка задачі раціонального розміщення оперативних підрозділів для захисту рухомого складу та об'єктів залізничного транспорту / В.М. Комяк, О.М. Соболев, В.О. Собина // Проблеми надзвичайних ситуацій. Зб. наук. пр. УЦЗ України. – Харків: УЦЗУ, 2009. – Вип.9. – с. 56-62.
3. Комяк В.М. Загальна математична модель раціонального розміщення оперативних підрозділів для захисту рухомого складу та об'єктів залізниці / В.М. Комяк, О.М. Соболев, В.О. Собина // Вестник Херсонського національного технічного університету. – Херсон, 2009. – Вып. 2(35). – с. 241-246.
4. Комяк В.М. Особливості загальної математичної моделі визначення раціональної кількості та місць розташування оперативних підрозділів для захисту об'єктів залізниці / В.М. Комяк, О.М. Соболев, А.Г. Коссе,

В.О. Собина // Проблеми надзвичайних ситуацій. Зб. наук. пр. УЦЗ України. – Харків: УЦЗУ, 2009. – Вип.10. – с. 106-111.

ГЕОМЕТРИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ Ω -ПОВЕРХНОСТЕЙ В ЗАДАЧАХ ОПТИМИЗАЦИОННОГО ПОКРЫТИЯ

А.Н. Соболев

Аннотация – в работе рассмотрен способ построения ω -поверхностей в задачах оптимизационного покрытия заданных областей геометрическими объектами с переменными метрическими характеристиками. Исследование свойств ω -поверхностей позволило формализовать ограничения данного класса задач.

GEOMETRIC MODELING Ω -SURFACES IN PROBLEMS OF OPTIMIZATION COVERING

O.M. Sobol

Summary

The paper considers a method for constructing ω -surfaces in problems of optimization covering defined areas by geometric objects with variable metric characteristics. Research the properties of ω -surfaces allows to formalize restrictions in the class of problems.